

- досягнення мобільності факторів виробництва у сільському господарстві, адекватної ринковим відносинам;
- раціональне розміщення виробництва;
- організація наукового, інформаційного та кадрового забезпечення;
- розвиток системи страхування сільгоспвиробників;
- соціальна захищеність працівників аграрної сфери;
- охорона і відновлення природного потенціалу країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амбросов О. Трансформаційні процеси в аграрній сфері регіону // Економіка України. – 2003. – № 8. – С.66-70.
2. Ревенко М. Удосконалення державного регулювання аграрного сектора економіки // Економіка України. – 2003. – № 12. – С.51-55.
3. Ситник В. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні // Економіка АПК. – 2003. – № 2. – С.23-27.
4. Чеботарьов В. Структура АПК та формування інноваційної політики її трансформації // Економіка України. – 2003. – № 4. – С.55-60.

УДК 631.164.23

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В АПК УКРАЇНИ

***Н.В.Тарасевич**, кандидат економічних наук, доцент*

Одеський державний економічний університет

***О.В.Тарасова**, викладач*

Одеський державний аграрний університет

Інвестиційний клімат являє собою важливий фактор розвитку економіки держави. Він формується під впливом сукупності політичних, соціальних, економічних та інших чинників, на які зважають як вітчизняні, так і іноземні інвестори при прийнятті рішень щодо здійснення інвестицій. Суттєвий внесок в економічну теорію з питань дослідження інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості підприємств АПК зробили українські вчені: В.П.Александрова, Ю.М.Бажал, І.О.Бланк, В.М.Геєць, А.Ф.Гойко, О.М.Голованов, М.І.Кісіль, А.А.Пересада та ін. Проте значна частина питань, пов'язаних із дослідженням проблеми створення

сприятливого інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі, ще залишається не розкритою. Це зумовлює вибір даної теми та засвідчує її актуальність.

Метою даної статті є дослідження особливостей правових, економічних і соціальних умов інвестиційної діяльності в АПК та розробка конкретних напрямків активізації інвестиційних процесів в галузі.

В агропромисловому комплексі України діють ряд чинників, що позитивно позначаються на інвестиційному кліматі. Так, аграрний сектор і переробні галузі добре розвинуті і з урахуванням ситуації на світових ринках продовольства мають перспективи розвитку. Нині в аграрному секторі використовується понад 40 млн. га. сільськогосподарських угідь, з них 32,1 млн. га. ріллі. Серед інших країн світу Україна за показником земельних угідь на душу населення посідає провідне місце. Особливість аграрного сектора економіки України полягає у наявності середніх та великих підприємств, розміщених на великих земельних масивах. Вони мають потенційні можливості організувати ефективне високотехнологічне виробництво. Крім того, в них створено значні майнові комплекси, об'єкти яких можна використовувати для зменшення ризиків інвесторів і кредиторів на заставних умовах. В аграрному секторі здійснено масштабні процеси реформування відносин власності. Значний економічний потенціал накопичено у переробній промисловості АПК, багато підприємств якої здатні здійснювати виробництво конкурентоспроможної продукції. В галузях агропромислового комплексу збереглися висококваліфіковані кадри, що сприяє впровадженню інновацій і залученню інвестицій.

Все це позитивно впливає на створення умов для підвищення інвестиційної привабливості АПК, залучення інвестиційного капіталу (як внутрішнього, так і зовнішнього) та його ефективного використання. Тому економічна політика Уряду України переорієнтовується на подальше поліпшення та ефективного використання ресурсного потенціалу сільського господарства, харчової промисловості та інших галузей агропромислового комплексу. Одним з вирішальних факторів подальшого успішного розвитку аграрного сектора економіки є створення належних умов для здійснення

ефективного інвестування, підвищення рівня концентрації капіталу, залучення та раціонального використання інвестицій.

Важливо створити сприятливі умови як для іноземних, так і вітчизняних інвесторів. Насамперед це стосується інвестування за рахунок власних доходів підприємств. У ринкових умовах зростання питомої ваги власних джерел фінансування не може бути забезпеченим без орієнтації на інтереси споживача, який виступає ключовою фігурою успіху. Споживання продуктів харчування громадянами будь-якої країни є невід'ємною частиною процесу повернення коштів для відтворення виробництва, а отже, для фінансування інвестицій.

Негативні процеси, що набули масштабного характеру у 1993-1994 роках і охопили всі сфери економіки, погіршили інвестиційний клімат в АПК. За даними Держкомстату України, тривалий час знижувався рівень споживання населенням основних продуктів харчування. На думку іноземних експертів, в Україні слід ефективніше вкладати і використовувати інвестиції незалежно від джерел фінансування. Німецька консультативна група з питань економіки при Уряді України визначає декілька причин, які стали гальмом для економічного зростання від вкладених інвестицій, зокрема: помилкові рішення у сфері податкової політики, висока реальна відсоткова ставка, низький рівень розвитку банківської системи, нестабільність ситуації щодо прийнятих рішень стосовно інвесторів, втрата довіри іноземних інвесторів, відсутність інфраструктури.

На наш погляд, наведені причини другорядні і сформувалися внаслідок недосконалих законодавчих актів та рішень органів виконавчої влади. Успішний розвиток галузей АПК в ринкових умовах може бути забезпечений лише за наявності внутрішніх і зовнішніх ринків збуту продукції з урахуванням конкурентної боротьби. Як свідчить світовий досвід, важливим аспектом поліпшення інвестиційного клімату виступають інноваційні процеси. Слід зазначити, що в інноваційному розвитку в більшості випадків реалізуються можливості наукових і технічних новинок не тими, хто їх розробив, а тими видатними особистостями, до яких прийшло відкриття шляхів їх застосування з погляду задоволення попиту

споживачів. Важливою умовою успішного розвитку інновації є панівне становище на ринку збуту. В іншому випадку інноваційні ідеї використовують конкуренти, тобто в цей процес можна включитись успішно тільки один раз і без помилки.

Розглядаючи вітчизняного споживача як основного первинного суб'єкта формування джерел власних інвестиційних ресурсів підприємств, слід спрямовувати першочергові зусілля на підвищення рівня платоспроможності населення. Рівень оплати праці в Україні у декілька десятків разів нижчий, ніж у промислово розвинутих країнах. Так, у 2002 році середньомісячна зарплата на селі в Україні становила близько 146 грн. Незважаючи на низьку платоспроможність населення України, ціни на цукор, соняшникову олію та інші види продовольства перевищують світові. Під гаслом захисту інтересів вітчизняного товаровиробника прийнято рішення щодо митного оподаткування як при імпорті, так і при експорті деяких видів продукції. Такі заходи, на думку іноземних експертів, завдають шкоди гармонійному розвитку всіх галузей економіки.

Поліпшенню інвестиційного клімату в АПК не сприяє практика надання окремим підприємствам або їх групам необґрунтованих пільг. Вона суперечить засадам ринкової економіки і не відповідає національним інтересам розвитку агропромислового комплексу. Крім того, зазначені експортно-імпортні пільги чи обмеження не сприяють припливу валютних надходжень в економіку України. Водночас податкові органи своєчасно не повернули підприємствам АПК десятки мільярдів гривень податку на додану вартість на продукцію, яка була експортована. Це також негативно позначається на інвестиційному кліматі в галузі. Непродуманою була амортизаційна політика. Застосування понижуючих коефіцієнтів на норму амортизації і централізація державою частини нарахованої амортизації призвели до погіршення процесу простого відтворення основного капіталу у сільському господарстві та інших галузях.

Висока реальна відсоткова ставка банків лягає важким тягарем на інвесторів і фактично пригнічує інвестиційну ініціативу. Одним з потужних джерел самофінансування інвестицій в аграрний сектор економіки могли б бути валютні надходження від експорту про-

дукції при запровадженні відповідних важелів регулювання з боку держави в напрямі зниження рівня внутрішніх цін на цукор, рослинну олію та іншу сільськогосподарську продукцію і підвищення рівня доходів населення.

Нестабільність державної політики з інвестиційних питань відвертає іноземних інвесторів від економічно-правового простору аграрного сектора України. На нашу думку, для прийняття інвестиційних рішень в АПК вирішальне значення мають тенденції динаміки обігових коштів, рівень цін, обмінний курс валют, рівень економічного зростання, наявність конкурентів, податкове законодавство та очікувані в ньому зміни.

Першочерговим завданням щодо поліпшення інвестиційного клімату є досягнення втраченого рівня інвестування в основний капітал в аграрній сфері. На думку М.І.Кісіля, інвестування на рівні 50-25% від потреби не забезпечує навіть простого відтворення капіталу і призводить до кризових явищ в економіці. При рівні інвестування нижче 25% від потреби гострота кризових явищ ще більше поглиблюється і призводить до катастрофічних наслідків як в агропромисловому комплексі, так і в економіці в цілому. Саме такий стан мав місце в останні роки. Для виведення сільського господарства з кризи і забезпечення помірного або інтенсивного інноваційного розвитку протягом 20 років необхідно щорічно забезпечити інвестиції у розмірі відповідно 26 або 35 млрд. гривень. Виходячи з цих потреб у фінансових ресурсах, треба погодитись з тими науковцями, які вважають, що забезпечення інвестиційним капіталом аграрного сектору України неможливо без максимального залучення іноземних інвестицій.

Важливим напрямком прискорення інвестиційних процесів на селі ми вважаємо розвиток фондового ринку в агропромисловому комплексі. Через ринок цінних паперів крупні підприємства зможуть забезпечити себе інвестиційними ресурсами. Підприємства галузі мають можливість залучати кошти потенційних інвесторів за рахунок емісії облігацій, а корпоративні утворення — ще й випуску акцій. Така можливість надає останнім суттєві переваги порівняно з іншими формами господарювання — суб'єктами фінансування.

За сучасних умов емісія цінних паперів є вигіднішою, ніж залучення банківських кредитів з високою процентною ставкою. Випуск акцій має деякі переваги порівняно з борговим фінансуванням. Так, на відміну від відсотка за користування кредитом, дивіденди по акціях сплачуються підприємством за наявності прибутку. Акції на відміну від боргових коштів — довгостроковий капітал з необмеженим строком існування, який формально не підлягає поверненню. Кількість емісій та їх обсяги не обмежені, тоді як обсяг боргів, які може взяти на себе підприємство, може бути не більшим величини оптимального співвідношення між розмірами боргових зобов'язань корпорації та її власного капіталу. Видача кредиту, як правило, супроводжується передачею в заставу частини життєво необхідних для ефективної діяльності підприємства активів, що звужує можливості останнього. При продажу ж акцій відбувається лише передача частини корпоративних прав їх покупцеві. Недоліком випуску акцій як способу фінансування є загроза втрати контролю над акціонерним товариством, який може бути усунутий шляхом проведення закритої підписки, дотриманням процедури переважного придбання акцій акціонерами та робітниками підприємства (такий механізм відповідає організаційній формі закритого акціонерного товариства). Незважаючи на суттєві переваги механізму випуску цінних паперів, він використовується підприємствами АПК недостатньо.

Викладене дає підстави для наступного висновку: оскільки серед галузей економіки аграрний сектор загальнозначений іноземними інвесторами як найбільш прийнятний для інвестування, державна політика сприяння залученню інвестицій в цю галузь має велике економічне і соціальне значення й повинна стати важливою повсякденною справою, насамперед, органів місцевої влади. Кожна держава як суб'єкт інвестиційної діяльності визначає правові, економічні і соціальні умови, які впливають на рівень доходності ринку та ліквідності інвестицій. Рівень правового регулювання інвестиційної діяльності являє собою один з важливих елементів, який характеризує інвестиційне середовище й інвестиційний клімат у країні. Аграрний сектор не буде забезпечений виробничими

ресурсами, інфраструктурою і кадрами, якщо держава не візьме на себе таку місію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наступні 1000 днів: заходи економічної політики для України. – К.: Німецька консультативна група з питань економіки при Уряді України, 1999.
2. Кісіль М.І. Тенденції та напрями активізації аграрного інвестиційного процесу // Економіка АПК. – 2002. – № 4. – С. 66-71.

УДК 338.432:631.115

ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ

*В.В.Гречкосій, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

І.Г.Гуров, магістрант

Миколаївський державний гуманітарний університет ім.П.Могили

Функціонування економічної системи, її рівновага та динаміка забезпечується діяльністю ринкових інститутів. Кожен з них являє собою спеціальну організацію, яка діє в межах особливого ринку.

Ринок — об'єктивна економічна категорія товарно-грошових відносин і успішно функціонує при наявності самодостатньої ринкової інфраструктури та єдиних правил функціонування ринку з прозорою системою державного регулювання.

Сукупність пов'язаних між собою інститутів, що діють у межах особливих ринків та виконують особливі функції, складає інфраструктуру ринкової економіки. Формування і функціонування повноцінного сільськогосподарського ринку значною мірою залежить від наявної ринкової інфраструктури. Вона складається з сукупності галузей та видів діяльності, що обслуговують ринок, забезпечують безперервність його функціонування і створюють умови для нормального розвитку ринкових відносин.

В Україні на нинішньому етапі формування ринкових відносин виникає необхідність вдосконалення ринкової інфраструктури і її функціонування. Важливо це зараз, коли економічна ситуація пол-